

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Magdalena M. Kosche, Życie w społeczeństwie sieci. Teoria Manuela Castellsa a katolicka nauka społeczna – recenzja

Author: Arkadiusz Wuwer

Citation style: Wuwer Arkadiusz. (2018). Magdalena M. Kosche, Życie w społeczeństwie sieci. Teoria Manuela Castellsa a katolicka nauka społeczna – recenzja. "Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" (2018, z. 2, s. 479-481)

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

„Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 51,2 (2018), s. 479-481

Magdalena M. Kosche, *Życie w społeczeństwie sieci. Teoria Manuela Castellsa a katolicka nauka społeczna*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2018, stron 344 [ISBN 978-83-211-2025-6].

Jeden z najwybitniejszych analityków meandrów współczesności i jednocześnie niezwykle przenikliwy prognosta jej przyszłych losów – nieodżałowanej pamięci Zbigniew Brzeziński (1928–2017) – napisał onegdaj, że „globalny kryzys duchowy musi zostać przezwycięzony, jeśli ludzkość ma panować nad swoim losem. (...) Polityczne dogmaty muszą ustąpić miejsca głębszemu zrozumieniu zasadniczej niepewności, jaka wiąże się z ludzkim losem. (...) uznanie złożoności i niepewności ludzkiego losu wiąże się z uznaniem politycznej potrzeby moralnego porozumienia w coraz bardziej zagęszczonym środowisku społecznym świata w XXI wieku”¹. Odnosząc te słowa nie tyle do wąsko pojętego świata polityki, którego dotyczyły bezpośrednio, lecz do znacznie szerszej perspektywy świata, który zdaje się nie mieścić w dotychczasowych formach rzeczywistości, a raczej płynnie przekształca się w nieznaną jeszcze przestrzeń wirtualną, owa potrzeba moralnego porozumienia staje się postulatem jeszcze ważniejszym i dramatycznie aktualnym.

Dlatego dobrze się stało, że staraniem Instytutu Wydawniczego PAX ukazała się świetna i wielokrotnie już doceniana praca Magdaleny M. Kosche, stanowiącą udoskonaloną wersję jej doktoratu, który w roku 2014 z wyróżnieniem obroniła w ramach prac badawczych w Instytucie Teologii Moralnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jerzego Gocko. Autorka podejmuje w niej bowiem, jak sama to określa, „próbę reinterpretacji teorii społeczeństwa sieci, a tym samym zrozumienia człowieka i świata z perspektywy teologicznomoralnej”. Probę – dodajmy – podjętą z powodzeniem, przystępnie i kompetentnie. Opracowaniu myśli hiszpańskiego socjologa Manuela Castellsa (ur. 1942), autora takich głośnych książek, jak m.in. *Sieci oburzenia i nadziei. Ruchy społeczne w erze internetu (Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age, 2012)*, *Spoleczeństwo informacyjne i państwo dobrobytu. Model fiński (The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model, 2002)*, *Galaktyka Internetu. Refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem (The Internet Galaxy, 2001)* czy *Spoleczeństwo sieci (Rise of the network society, 1996)* z perspektywy nauczania społecznego Kościoła towarzyszy w tym przypadku jasno wyeksplikowany powód: „nauki szczegółowe są w stanie jedynie opisywać rzeczywistość i ewentualnie prognozować przyszły rozwój wydarzeń” (s. 36) – pisze autorka, natomiast – jak precyzuje dalej – katolicka nauka społeczna, „odwołując się do integralnej antropologii, wyjaśnia rzeczywistość w perspektywie miłości, jaką Bóg darzy ludzką osobę” (tamże). Na każdym etapie pracy autorce towarzyszy jasny cel, którym jest „analiza społeczeństwa sieci jako całościowej wizji świata i zbadanie jej zgodności z ujęciem chrześcijańskim” (tamże).

Struktura książki, logiczna i spójna, najpierw wprowadza czytelnika w perspektywę historyczną – do opisu dynamizmu przemian społecznych II połowy XX wieku i kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, rozumianego jako nowa forma organizacji życia społecznego i jej interpretacji w pismach Castellsa (s. 57-116). W następnym kroku autorka zajmuje się przedstawieniem kształtowania się nowego paradygmatu

¹ Z. Brzeziński, *Bezład. Polityka światowa u progu XXI wieku*, tłum. K. Murawski, Editions Spotkania, Warszawa 1995, s. 230-233.

antropologicznego i etycznego w takim społeczeństwie sieci poprzez analizę rozumienia terminów czasu i przestrzeni, tożsamości, prywatności i wolności, charakterystycznych dla „wieku Informacji” form wykluczenia społecznego oraz manifestacji społeczeństwa podmiotowego i obywatelskiego, jaka wyłania się z nowych ruchów społecznych (s. 117-210). Trzecia część książki odnosi się do społeczno-kulturowych implikacji społeczeństwa sieciowego (s. 211-300), a w niej przedstawione zostają kwestie związane m.in. z przekształceniami w pojmowaniu państwa i władzy, tożsamości rodziny, pracy oraz kultury i komunikacji. Zwieńczeniem książki jest część poświęcona Kościołowi i jego społecznej nauce w relacji do teorii społeczeństwa sieci, w odniesieniu do wcześniej zaznaczonych przestrzeni życia społecznego (s. 301-352). Ta ostatnia, z punktu widzenia nauki społecznej Kościoła bodaj najistotniejsza część publikacji, odnosi się do kilku wybranych kwestii: do personalizmu jako podstawy życia społecznego, do rozumienia wspólnotowości w świecie sieci oraz do zasad życia społecznego, traktowanych jako kluczowe z perspektywy społeczeństwa sieci widzianego jako wyzwanie dla Kościoła. Tak skomponowana praca doskonale wpisuje się we współczesny postulat multidyscyplinarności i komplementarności badań naukowych. Pani Kosche realizuje bowiem rzecz niełatwą i – w znacznym stopniu – nowatorską. Nie jest bowiem łatwo płynąć pod prąd współczesnych trendów badawczych, zwłaszcza na styku socjologii i etyki. Autorka jednak z powodzeniem eksploruje niepewne tereny stref pogranicza dyscyplin.

Kościół w okresie soboru watykańskiego II wyszedł od personalizacji i poszedł w kierunku socjalizacji. Obecnie instytucje społeczne, coraz częściej wychodząc od socjalizacji, i zmiernają w kierunku personalizacji działań. Pani Kosche wykorzystuje tę niepowtarzalną cywilizacyjną szansę „spotkania w połowie drogi”, twórczego dialogu i współpracy między Kościołem a nowym, dynamicznym społeczeństwem, przenikającym do świata wirtualnego na rzecz odnowy życia publicznego. Zważywszy wzajemne zazębianie się, nakładanie i przenikanie procesów cywilizacyjnych, stopniowe zanikanie tradycyjnego podziału pomiędzy *sacrum* i *profanum*, wykorzystuje szansę na to, aby zastąpić jawną lub skrywaną rywalizację świata świeckiego i religijnego relacją dialogu i współpracy. Taka droga zdaje się spełniać postulat papieża Benedykta XVI, który pisze: „Życia we właściwym znaczeniu nie mamy dla siebie ani wyłącznie z samych siebie: jest ono relacją. Życie w swojej pełni jest relacją z Tym, który jest źródłem życia. Jeśli pozostajemy w relacji z Tym, który nie umiera, który sam jest Życiem i Miłością, wówczas mamy życie. Wówczas «żyjemy»” (*Spe salvi*, nr 27). Książka pani Magdaleny Kosche, warsztatowo dojrzała i napisana z kobiecą intuicją i wrażliwością, świetnie wpisuje się w tę perspektywę.

Czytelnik ma okazję śledzić wraz z autorką odpowiedź na arcyważne pytania: na ile opisane przez Castellsa procesy usieciowienia społeczeństwa winny znaleźć swoje odniesienie we współczesnym działaniu i formach pracy apostołskiej Kościoła? Jak dalece wpływają one na dotychczasowe kategorie antropologiczne i etyczne oraz jakie mają konsekwencje w życiu społecznym? Czy Kościół w swoim posłannictwie korzysta (i czy powinien korzystać) z dorobku Castellsa? Jak połączyć życie z wiarą oraz działanie w sieci? Czy chrześcijanin powinien uciekać od technologii, czy też włączyć się aktywnie w jej tworzenie? Czy wizja Castellsa jest całościowa i odpowiada doktrynie katolickiej, czy też redukcyjna i wymaga uzupełnienia o jakieś aspekty?

Trzeba stwierdzić, iż lektura książki, nawet jeżeli nie udziela odpowiedzi na wszystkie pytania, a czasem przybiera ton życzeniowy, utwierdza czytelnika w przekonaniu, że problem, jakim zajmuje się badaczka, jest ważny i odważny. Autorka z godną podziwu skrupulatnością analizuje treści zawarte w źródłach, ujmując je w formę rzetelną z warsztatowego punktu widzenia i atrakcyjną w warstwie językowej, inspirującą do własnych przemyśleń i badawczych poszukiwań. Wnioski zasadniczo streszczają się w kilku postu-

latach: pierwszy – dotyczy konieczności przepełnienia stechnicyzowanego świata wartościami etycznymi i religijnymi, drugi – odnosi się do konieczności dialogu pomiędzy naukami społecznymi a teologicznymi, gdyż – jak słusznie zauważa autorka – analiza jedynie socjologiczna nie daje odpowiedzi na nurtujące człowieka pytania, a z kolei nauka Kościoła będzie nieprzystająca do współczesnych wyzwań, jeśli zatraci wrażliwość na znaki czasu i nie uwzględni przemian zachodzących we współczesnym społeczeństwie; trzeci wreszcie postulat dotyczy konieczności budowania nowego ładu społecznego, opartego o wartości i zasady etyczne, co – jak słusznie zauważa – pilnie odnosi się do konieczności przemyślenia i promocji nowego modelu życia rodzinnego, który spełniałby zarówno wymogi moralności chrześcijańskiej, jak i nowych wyzwań społeczeństwa sieci.

Już chociażby z tych kilku wymienionych racji książka stanowi nad wyraz udaną próbę interpretacji, oceny oraz – nie waham się użyć tego słowa – dopełnienia i aktualizacji myśli jednego z najwybitniejszych współczesnych socjologów, a jednocześnie odpowiada na postulat nowocześnie rozumianej i integralnie uprawianej katolickiej nauki społecznej.

Ks. Arkadiusz Wuwer